ELRUHA

14TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

DECEMBER 14-16, 2025 / ŞANLIURFA, TÜRKIYE

online & in person participation

WWW.ELRUHA.ORG

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Zeki UYANIK

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

ISBN: 979-8-89695-267

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

EL RUHA
14. INTERNATIONAL CONFERENCE
ON SCIENTIFIC RESEARCH

DATE AND PLACE

December 14-16, 2025 Şanlıurfa, Türkiye

ORGANIZATION

IKSAD INSTITUTE

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Zeki Uyanık

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

PARTICIPANT COUNTRIES (20)

Total Accepted Papers: **149**

Total Rejected Papers: **22**

Total Accepted Papers from other Countries: **79**

Accepted Accepted Papers from Türkiye: **70**

ISBN: 979-8-89695-267-1

EL RUHA

14. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

Copyright © Liberty

Liberty Publishing House
Water Street Corridor New York, NY 10038
www.libertyacademicbooks.com
+1 (314) 597-0372
ALL RIGHTS RESERVED NO PART OF THIS BOOK MAY BE REPRODUCED IN ANY FORM, BY PHOTOCOPYING OR BY ANY ELECTRONIC OR MECHANICAL MEANS, INCLUDING INFORMATION STORAGE OR RETRIEVAL SYSTEMS, WITHOUT PERMISSION IN WRITING FROM BOTH THE COPYRIGHT OWNER AND THE PUBLISHER OF THIS BOOK.

© Liberty Academic Publishers 2025

The digital PDF version of this title is available Open Access and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0 license (http://creativecommons. org/licenses/by-nc/4.0/) which permits adaptation, alteration, reproduction and distribution for noncommercial use, without further permission provided the original work is attributed. The derivative works do not need to be licensed on the same terms.

adopted by Mariam Rasulan

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Zeki Uyanık

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

Issued: 30.12.2025

ISBN: 979-8-89695-267-1

SCIENTIFIC & ADVISORY BOARD

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Beirut University

Dr. Francesco Fatone - University of Verona

Dr. Zhihuan MENCHUANG - Renmin University of China

Dr. Anis BEN ALI - University of Tunis

Dr. Orhun Burak SOZEN - Gaziantep University

Dr. Guray ALPAR - Turkish Army

Dr. Didem ATIS - Sakarya University

Dr. Fethi DEMIR - Van Yuzuncu Yil Unversity

Dr. Maha Hamdan ALANAZI - Riyad King Abdullah University

Dr. DIPANWITA PAL - The University of Burdwan

Dr. Tamalika SULTANA - Dakka University of Bangladesh

Dr. Ludmila MEDVEDEVNA - Russian Academy of Sciences

Dr. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU - Yalova University

Dr. Nilgün ÖZPOZAN - Erciyes University

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA - Kyrgiz Economy University

SCIENTIFIC & ADVISORY BOARD

MUHAMMAD SHOAIB KHAN PATHAN - S.A.L.U Khairpur Pakistan

Dr. Osman SİRKECİ - Giresun University

Dr. Kamuran Elbeyoğlu - Mersin University

Dr. Emine GÜNERİ - Erciyes University

Dr. Osman ALTAY - Beykent University

Dr. Bhakta Bandhu Dash - ASBM University

Dr. Celal ASLAN - Van Yuzuncu Yil University

Dr. Doğan KUTUKIZ - Muğla Sıtkı Koçman University

Dr. Aslı Saylan KIRMIZIGÜL - Erciyes University

Dr. Faruk TÜRK - Karamanoğlu Mehmetbey University

Dr. Hakan EYGÜ - Atatürk University

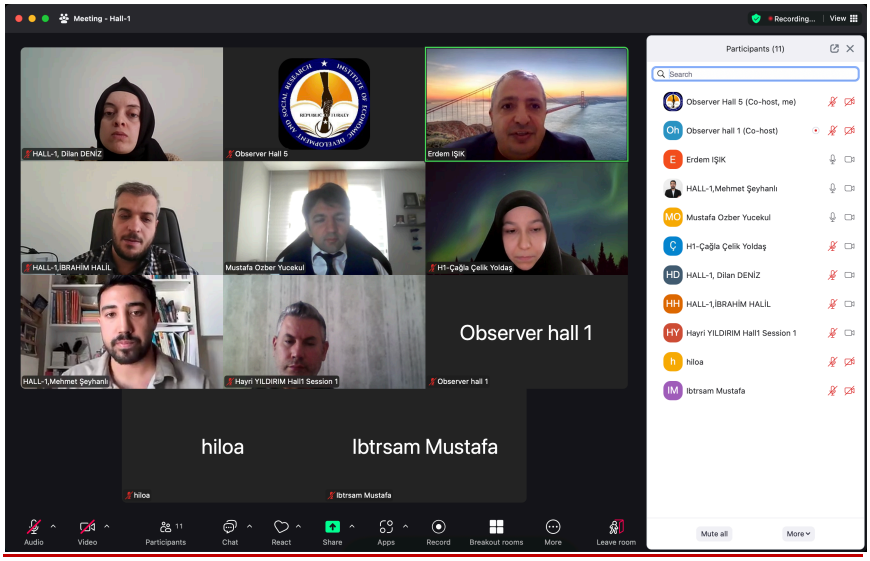
Dr. Faruk DÜNDAR - GLASGOW University

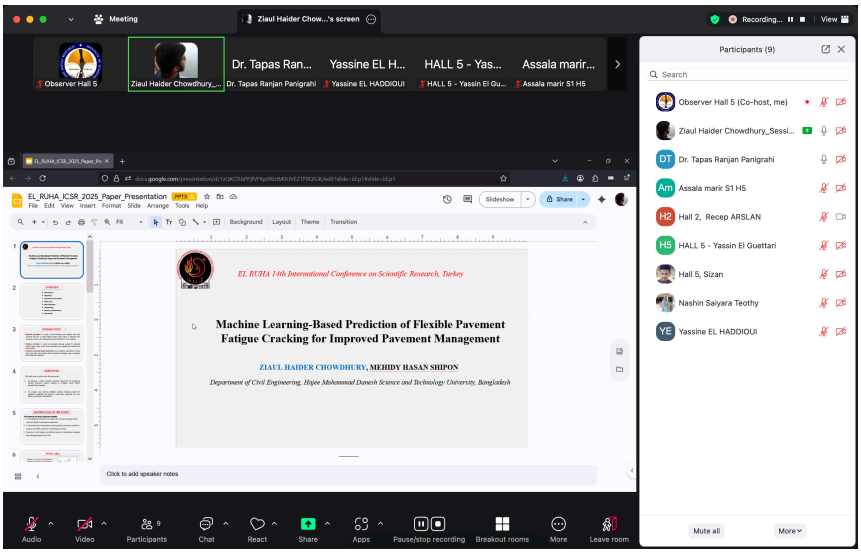
Dr. Rui Alberto da Silva Martins Isidoro - Polytechnic University of Beja, Portugal

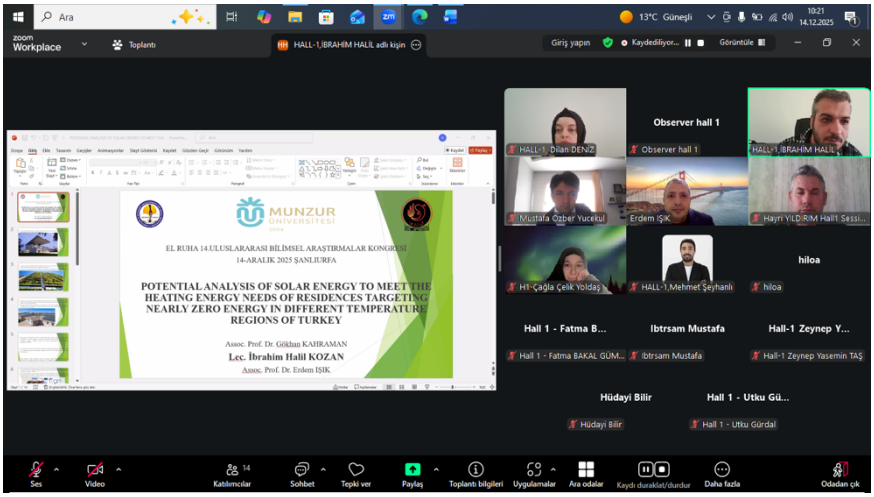
ORGANIZATION BOARD

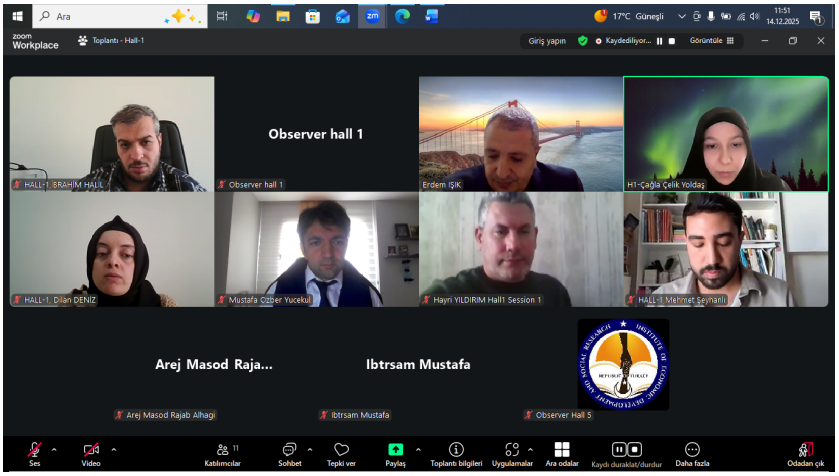
Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ
Harran University, Türkiye
Dr. Basim Mohammad Ali Aldahadha
Mutah University
Dr. Anis BEN ALI
Tunis University
Dr. Mariam Sheddahi OLSSON
Labanese University
Dr. Hüseyin ERİŞ
Harran University, Türkiye
Samira KHADHRAOUI ONTUNC
İKSAD Institute
Abdellatif GARROURI
Nicholas Edizer
Assoc. Prof. Dr. Veysel DELEN - Harran University, Turkiye

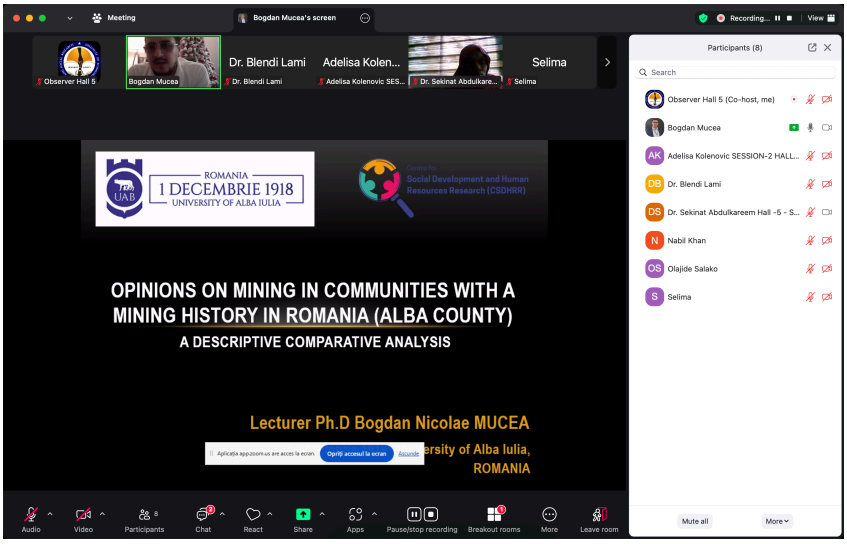
PHOTO GALLERY

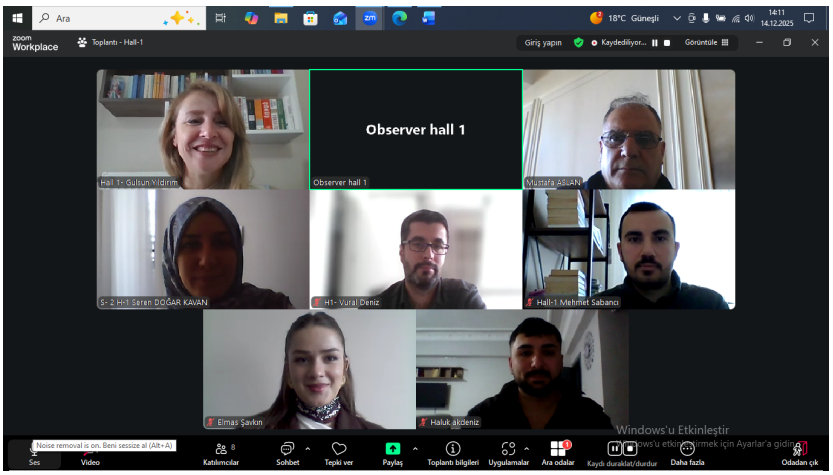

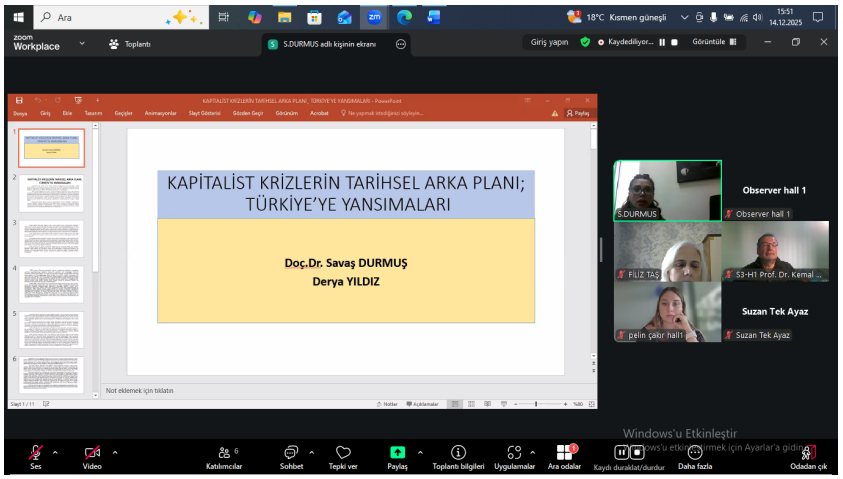

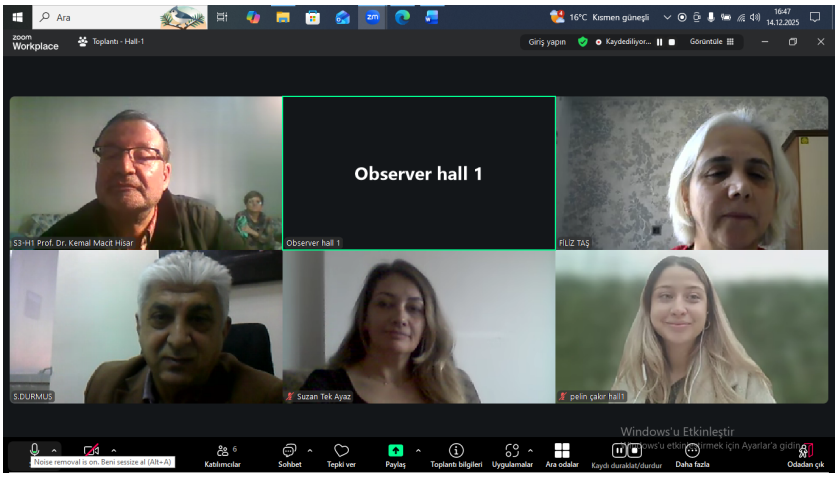

Observer hall 1
Arej Masod Raja...
Ibtrsam Mustafa

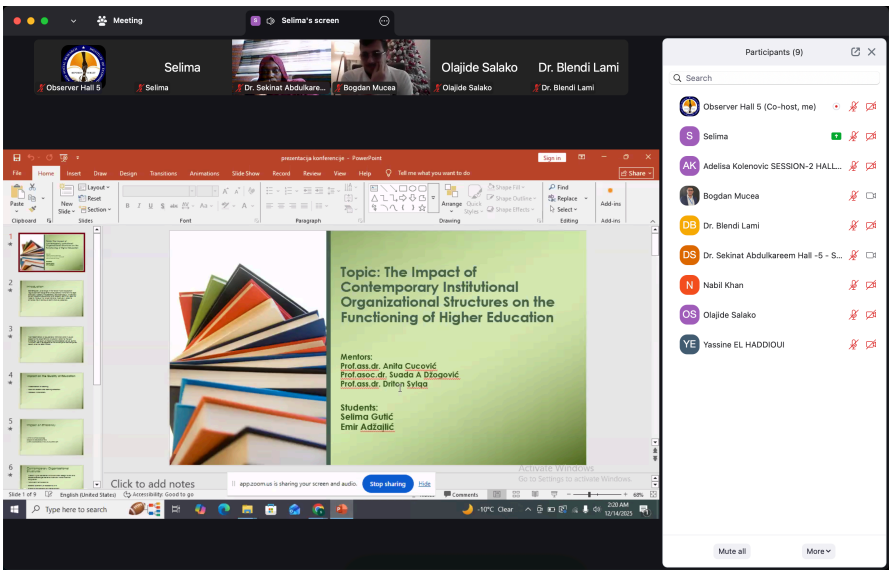

ROMANIA
1 DECEMBRIE 1918
UNIVERSITY OF ALBA IULIA
OPINIONS ON MINING IN COMMUNITIES WITH A MINING HISTORY IN ROMANIA (ALBA COUNTY)
A DESCRIPTIVE COMPARATIVE ANALYSIS
Lecturer Ph.D Bogdan Nicolae MUCEA
ROMANIA

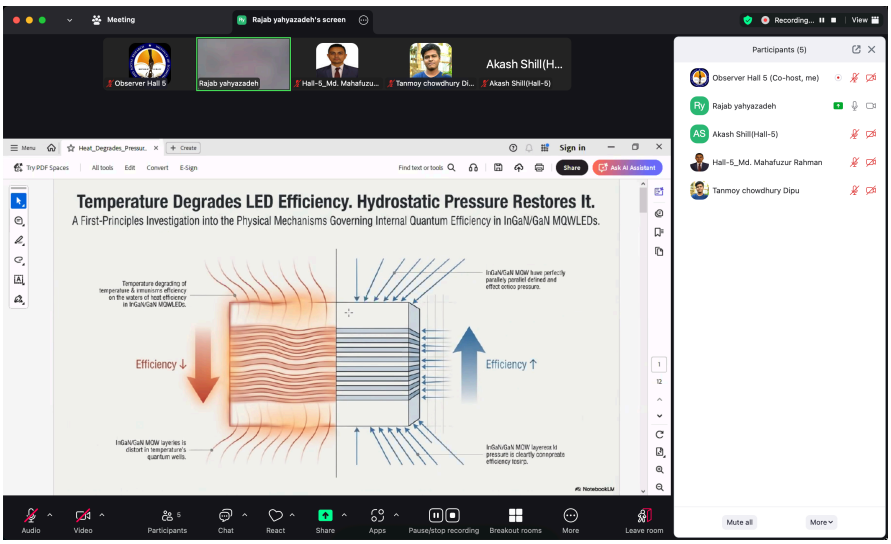

EL RUHA
14. ULUSLARARASI
BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ
14-16 Aralık 2025
Şanlıurfa
MALÇLAMANIN EKOLOJİK SONUÇLARI: MİKROBİYAL ÇEŞİTLİLİK, RİZOSFER DİNAMİKLERİ VE YABANCI OTLARIN BASTIRILMASI İLE TOPRAK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Arş. Gör. Seren DOĞAR KAVAN
Observer hall 1
Haluk akdeniz

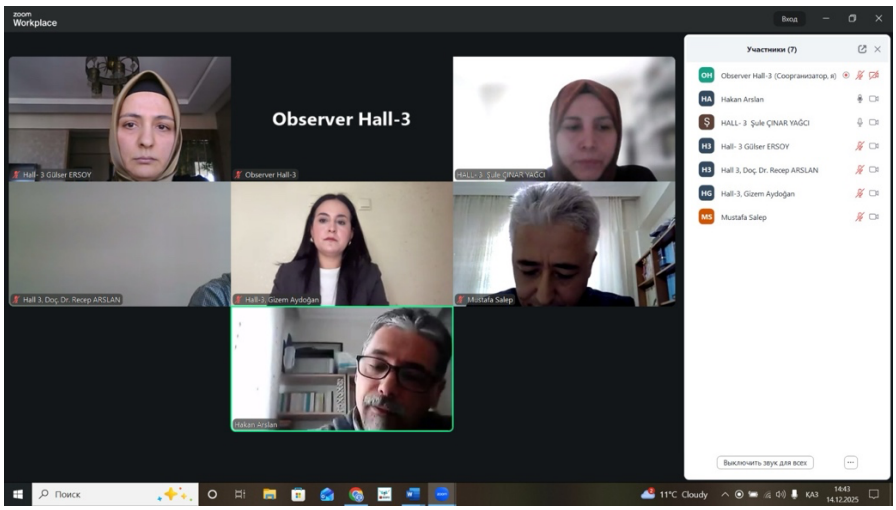

Observer hall 1
Hall 1- Gülsun Yıldırım
Observer hall 1
Mustafa ASLAN
S- 2 H-1 Seren DOĞAR KAVAN
H1 - Vural Deniz
Hall-1 Mehmet Sabancı
Elmas Şavkın
Haluk akdeniz

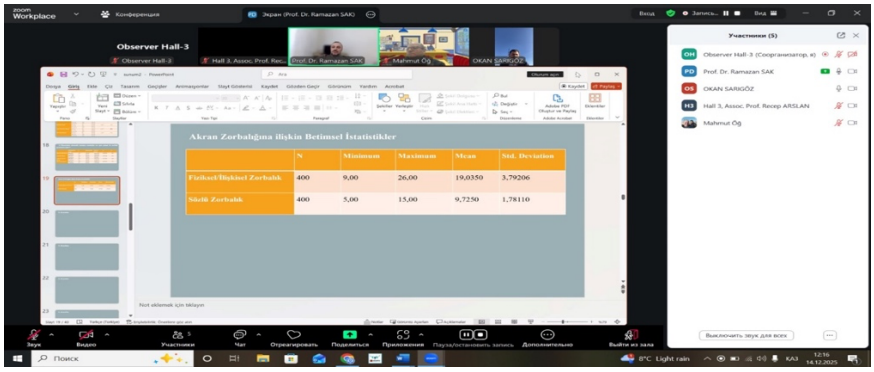

KAPİTALİST KRİZLERİN TARİHSEL ARKA PLANI; TÜRKİYE'YE YANSIMALARI
Doç.Dr. Savaş DURMUŞ
Derya YILDIZ
Observer hall 1
S.DURMUS
FİLİZ TAŞ
S3-H1 Prof. Dr. Kemal ...
Suzan Tek Ayaz
pelin çakır hall1

Observer hall 1
S3-H1 Prof. Dr. Kemal Macit Hisar
Observer hall 1
FİLİZ TAŞ
S.DURMUS
Suzan Tek Ayaz
pelin çakır hall1

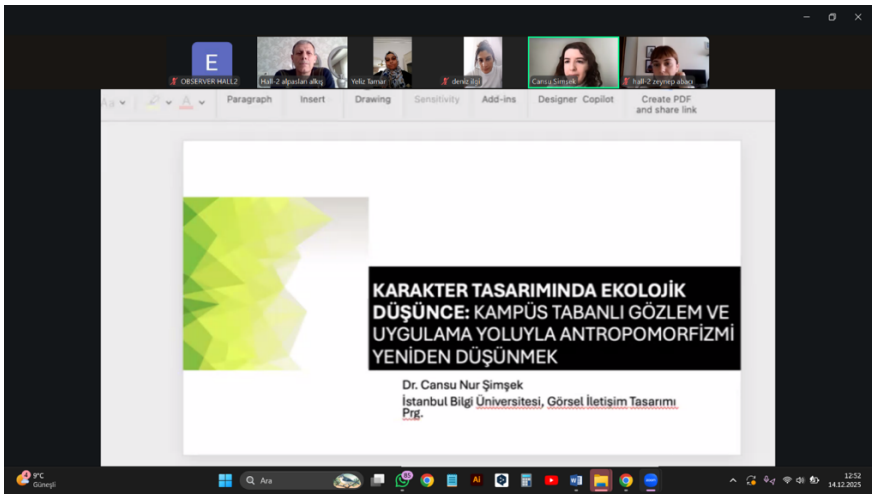

Meeting
Selima's screen
Selima
Olajide Salako
Dr. Blendi Lami
Observer Hall 5
Dr. Sekinat Abdulkare...
Bogdan Mucea
Participants (9)
Search
Observer Hall 5 (Co-host, me)
Selima
Adelisa Kolenovic SESSION-2 HALL...
Bogdan Mucea
Dr. Blendi Lami
Dr. Sekinat Abdulkareem Hall -5 - S...
Nabil Khan
Olajide Salako
Yassine EL HADDIOUI
Topic: The Impact of Contemporary Institutional Organizational Structures on the Functioning of Higher Education
Mentors:
Prof.ass.dr. Anita Cucović
Prof.asoc.dr. Suada A Džogović
Prof.ass.dr. Driton Sylqa
Students:
Selima Gutić
Emir Adžajlić
Click to add notes
Stop sharing
Mute all
More

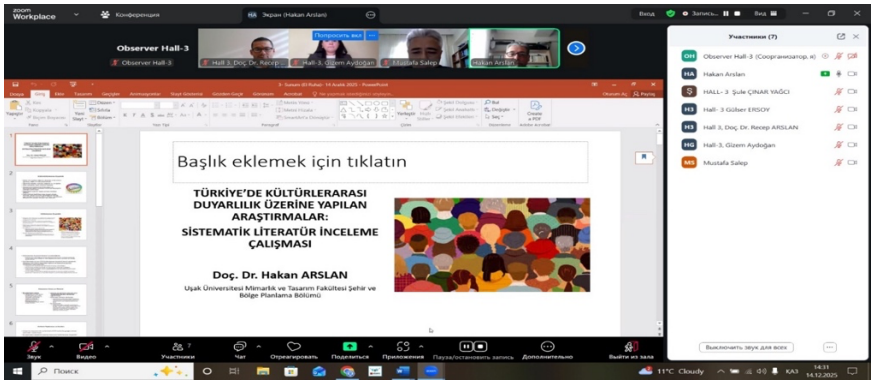

Meeting
Rajab yahyazadeh's screen
Recording...
View
Observer Hall 5
Rajab yahyazadeh
Hall-5_Md. Mahafuzu...
Tanmoy chowdhury Di...
Akash Shill(H...
Akash Shill(Hall-5)
Participants (5)
Observer Hall 5 (Co-host, me)
Rajab yahyazadeh
Akash Shill(Hall-5)
Hall-5_Md. Mahafuzur Rahman
Tanmoy chowdhury Dipu
Temperature Degrades LED Efficiency. Hydrostatic Pressure Restores It.
A First-Principles Investigation into the Physical Mechanisms Governing Internal Quantum Efficiency in InGaN/GaN MQWLEDs.
Efficiency ↓
Efficiency ↑
Mute all
More
Audio
Video
Participants
Chat
React
Share
Apps
Pause/stop recording
Breakout rooms
More
Leave room

zoom
Workplace
Observer Hall-3
Участники (7)
Observer Hall-3 (Сооpганизатор, я)
Hakan Arslan
HALL- 3 Şule ÇINAR YAĞCI
Hall- 3 Gülser ERSOY
Hall 3, Doç. Dr. Recep ARSLAN
Hall-3, Gizem Aydoğan
Mustafa Salep
Выключить звук для всех
11°C Cloudy
14.12.2025

Observer Hall-3
Akran Zorbalığına ilişkin Betimsel İstatistikler
N
Minimum
Maximum
Mean
Std. Deviation
Fiziksel İlişkisel Zorbalık
400
9,00
26,00
19,0350
3,79206
Sözlü Zorbalık
400
5,00
15,00
9,7250
1,78110

EL RUHA 14th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH
December 14-16, 2025 / Şanlıurfa, Türkiye
CUDA TABANLI PARALELEŞTİRME İLE KERNEL RİDGE REGRESYONUN HIZLANDIRILMASI
ACCELERATING KERNEL RIDGE REGRESSION WITH CUDA-BASED PARALLELIZATION
Dr. Öğrt. Üyesi Fikriye ATAMAN
fataman@yyu.edu.tr
https://avesis.yyu.edu.tr/fataman/

KARAKTER TASARIMINDA EKOLOJİK DÜŞÜNCE: KAMPÜS TABANLI GÖZLEM VE UYGULAMA YOLUYLA ANTROPOMORFİZMİ YENİDEN DÜŞÜNMEK
Dr. Cansu Nur Şimşek
İstanbul Bilgi Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı Prg.

Observer Hall-3
Başlık eklemek için tıklatın
TÜRKİYE'DE KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR: SİSTEMATİK LİTERATÜR İNCELEME ÇALIŞMASI
Doç. Dr. Hakan ARSLAN
Uşak Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

EL RUHA

14th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

PROGRAM

December 14-16, 2025 / Şanlıurfa, Türkiye

ZOOM ID: 847 7043 0612
PASSCODE: 141414
https://us02web.zoom.us/j/84770430612?pwd=4vw512bNusy2FFhFWKvsJL8CrmN3rK.1

Participant Countries (20)

Türkiye, Nigeria, Algeria, Morocco, India, Bangladesh, Iran, Republic of Niger, Lebanon, KSA, Albania, Kazakhstan, Libya, Indonesia, Romania, North Cyprus, Kosovo, Malaysia, Brazil, Portugal.

Total Accepted Papers from Türkiye: 70
Total Accepted Papers from other Countries: 79

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via **https://zoom.us/join** site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

14.12.2025 / Ankara Time 12:30-14:30

ONLINE SESSION 2 – HALL 3

ZOOM ID: 847 7043 0612 / PASSCODE: 141414

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Mustafa SALEP		
AUTHORS	**UNIVERSITY**	**PAPER TITLE**
Dr. Fatma KILIÇ	*Independant Researcher*	FUNCTIONS OF THE IMPERATIVE MOOD: THE CASE OF 'DEDE KORKUT BAMSI BEYREK STORY'
Hakan ARSLAN	*Uşak University, Türkiye*	A RESEARCH ON INTERCULTURAL SENSITIVITY IN TURKEY: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW
Lect. Şule ÇINAR YAĞCI	*Zonguldak Bülent Ecevit University, Türkiye*	DEVELOPING FRENCH LISTENING SKILLS WITH THE GENERATIVE AI TOOL GOOGLE GEMINI STORYBOOK
Gülser ERSOY	*Sivas Cumhuriyet University, Türkiye*	ON A QUINTILINGUAL DICTIONARY
Prof. Dr. Faruk MANAV Gizem AYDOĞAN	*Gazi University, Türkiye*	AESTHETIC TYPES IN MIGUEL DE UNAMUNO'S MIST
Recep ARSLAN	*Karabuk University, Türkiye*	1933 ÇİVRİL EARTQUAKE
Recep ARSLAN	*Karabuk University, Türkiye*	1946 ILGIN EARTQUAKE AND ITS EFFECTS
Assoc. Prof. Dr. Mustafa SALEP	*Kayseri University, Türkiye*	AN ASSESSMENT OF THE REPORT PREPARED BY AHMET HILMI KALAÇ, CHP INSPECTOR FOR THE GIRESUN REGION, CONCERNING THE ORDU PARTY ORGANIZATION (1941)
Assoc. Prof. Dr. Mustafa SALEP	*Kayseri University, Türkiye*	AN EVALUATION OF AHMET HILMI KALAÇ'S WRITINGS ENTITLED DEMOCRACY FROM THE PERSPECTIVE OF POLITICAL HISTORY (1948)

EL RUHA
14th INTERNATIONAL CONGRESS SCIENTIFIC RESEARCH
-CONTENTS-

STUDY ON THE CONCEPT OF METAVERSE; POSITIVE AND NEGATIVE EXAMPLES DENIZ ILGI	**425**
CANSU NUR ŞIMŞEK	**433**
STRUCTURE AS A NEW FORM OF BASIC ART AND DESIGN EDUCATION ZEYNEP ABACI	**435**
COMPARATIVE TURKISH INHERITANCE LAW ON SHARES ALPASLAN ALKIŞ	**437**
THE PLACE OF TURKISH INHERITANCE LAW WITHIN INHERITANCE SYSTEMS ALPASLAN ALKIŞ	**444**
EXAMINING THE QUR'AN'S IMPRESSION (MUHEYMIN) OF THE BIBLE THROUGH THE EXAMPLE OF STORIES FATIH TOK	**451**
THE IMPACT OF REPETITIVE STRUCTURES IN THE QUR'AN ON MEMORY FORMATION: A COGNITIVE APPROACH MANSUR YAYLA	**465**
YOLOV11-BASED TEXTURE-AWARE TWO-ARM FEATURE FUSION TEXTURE DEFECT DETECTION MEHMET EMIN TENEKECI MAŞUK ÇETIN	**467**
FUNCTIONS OF THE IMPERATIVE MOOD: THE CASE OF 'DEDE KORKUT BAMSI BEYREK STORY' FATMA KILIÇ	**470**
A RESEARCH ON INTERCULTURAL SENSITIVITY IN TURKEY: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW HAKAN ARSLAN	**480**
DEVELOPING FRENCH LISTENING SKILLS WITH THE GENERATIVE AI TOOL GOOGLE GEMINI STORYBOOK ŞULE ÇINAR YAĞCI	**494**
ON A QUINTILINGUAL DICTIONARY GÜLSER ERSOY	**504**
AESTHETIC TYPES IN MIGUEL DE UNAMUNO'S MIST FARUK MANAV GIZEM AYDOĞAN	**511**
1933 ÇIVRIL EARTQUAKE RECEP ARSLAN	**513**
1946 ILGIN EARTQUAKE AND ITS EFFECTS RECEP ARSLAN	**519**
AN ASSESSMENT OF THE REPORT PREPARED BY AHMET HILMI KALAÇ, CHP INSPECTOR FOR THE GIRESUN REGION, CONCERNING THE ORDU PARTY ORGANIZATION (1941) MUSTAFA SALEP	**523**

EL RUHA
14th INTERNATIONAL CONGRESS SCIENTIFIC RESEARCH
-CONTENTS-

AN EVALUATION OF AHMET HILMI KALAÇ'S WRITINGS ENTITLED DEMOCRACY FROM THE PERSPECTIVE OF POLITICAL HISTORY (1948) MUSTAFA SALEP	**533**
THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION ON THE STRENGTHENING OF INTERNAL CONTROL SYSTEMS. AN APPLIED STUDY ON THE JUMHOURIA BANK, NALUT CITY, LIBYA RAMADHAN ABD ALLATEEF ALASWAD	**547**
TAX REFORM ON TAX COLLECTION IN E-COMMERCE TRANSACTIONS IN THE DIGITAL AGE: A COMPARATIVE STUDY BETWEEN INDONESIA AND VIETNAM RYAN IBKO ALBANA	**555**
CHALLENGES IN IMPLEMENTING THE CORE TAX ADMINISTRATION SYSTEM (CTAS) IN INDONESIA'S DIGITAL TAX TRANSFORMATION GESYA AVISKA SATRIANI ASTRI IVO RAISYA RAMADHANIA	**564**
DIGITAL TRANSFORMATION AND TAX ADMINISTRATION EFFICIENCY: INSIGHTS FROM THE MOROCCAN CONTEXT NADA ELMAGUI KHADIJA BENAZZI ELHOUSSAIN ATTAK	**570**
THE ROLE OF SOCIAL CAPITAL AND ETHNIC COHESION IN THE ECONOMIC EMPOWERMENT OF HAZARA WOMEN: A STUDY OF MUTUAL-AID NETWORKS IN MIGRANT COMMUNITIES NORIYA KHAWARI SAMIRA NASIRZADEH	**573**
THE IMPACT OF A COUNTRY'S LEVEL OF ECONOMIC DEVELOPMENT ON THE TRANSITION TO CLIMATE NEUTRALITY MIHAELA VLĂDESCU MIHAELA OPREA	**574**
IMPACT OF AUDIT FIRM SIZE AND COMPANY PROFITABILITY ON AUDIT REPORT LAG OF THE LISTED NIGERIAN INSURANCE COMPANIES HARUNA SHEHU	**575**
FINTECH IN THE PERSPECTIVE OF SMART CITY STUDIES: ROLE, CHALLENGES, AND DIRECTION OF URBAN DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT SRI HARDIYANTI	**576**
DIGITAL BANKING IN AFRICA: DEVELOPMENTS, CHALLENGES, AND PROSPECTS FOR FINANCIAL INCLUSION JOEL OMINI	**577**
AUTHENTICITY AND TRANSPARENCY AS DRIVERS FOR ENHANCING LOCAL PRODUCTS IN EXPERIENTIAL TOURISM	**578**

AN ASSESSMENT OF THE REPORT PREPARED BY AHMET HILMI KALAÇ, CHP INSPECTOR FOR THE GIRESUN REGION, CONCERNING THE ORDU PARTY ORGANIZATION (1941)

Mustafa SALEP
Assoc. Prof. Dr., Kayseri University,
Faculty of Social and Human Sciences in Develi,
Department of History, Kayseri/Türkiye
ORCİD: https://orcid.org/0000-0001-6560-7629

Abstract

The report prepared in 1941 by Ahmet Hilmi Kalaç, Deputy of Kayseri and CHP Inspector for the Giresun Region, concerning the Republican People's Party (CHP) organizations in the province of Ordu, was submitted to the CHP General Secretariat. Party Inspector Ahmet Hilmi Kalaç conducted inspection activities in the provincial center of Ordu and its districts in April and July of 1941. The report he prepared in his capacity as Party Inspector was forwarded by the CHP General Secretariat to the relevant offices. The report prepared by Inspector Kalaç on the CHP's provincial organization in Ordu constitutes the subject of this paper. At the time the report was written, the CHP was the sole ruling party. The absence of any opposition party capable of supervising the government's activities in 1941 led the CHP administration to adopt certain measures aimed at increasing intra-party political participation. Within this framework, emphasis was placed on party organizations, and party congresses were closely monitored. The activities of the party organizations and administrative committees in the provinces were also observed in detail. Party inspectors were appointed to various provinces in accordance with party regulations and carried out inspection duties. The reports prepared by these inspectors became significant documents that formed the basis of the policies implemented by the CHP. Such practices relating to the internal functioning of the CHP are important as they reveal a distinct dimension of the Single-Party Period. Within the scope of this paper, the inspection report prepared by Ahmet Hilmi Kalaç, CHP Inspector for the Giresun Region, regarding the party's provincial and district organizations in Ordu, as well as the place of these intra-party activities in political history, will be evaluated. Additionally, the connection between the political activities conducted within CHP organizations and the political developments that emerged after the Second World War will be examined. The study also aims to incorporate relevant sources into the text of the paper.

Keywords: CHP, Ordu Province, Ahmet Hilmi Kalaç, Party Inspectorship, Inspection.

CHP GİRESUN BÖLGESİ MÜFETTİŞİ AHMET HİLMİ KALAÇ'IN ORDU PARTİ TEŞKİLATI HAKKINDA HAZIRLAMIŞ OLDUĞU RAPORLA İLGİLİ BİR DEĞERLENDİRME (1941)

Özet

CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Kayseri Milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç tarafından CHP'nin Ordu ili teşkilatları hakkında 1941 yılında hazırlanmış olan rapor, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine sunulmuştur. Parti Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç, 1941 yılı Nisan ve Temmuz aylarında Ordu il merkezi ve ilçelerindeki parti teşkilatlarında teftiş faaliyetlerinde bulunmuştur. Kalaç'ın Parti Müfettişi olarak hazırlamış olduğu rapor, CHP Genel Sekreterliği tarafından ilgili bürolara sevk edilmiştir. Parti Müfettişi Kalaç'ın CHP'nin Ordu il teşkilatı ile ilgili hazırlamış olduğu rapor, bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Raporun hazırlanmış olduğu dönemde, iktidarda tek parti olarak

CHP bulunmaktadır. Raporun hazırlanmış olduğu 1941 yılında iktidar faaliyetlerini murakabe edecek herhangi bir muhalefet partisinin bulunmaması, CHP yönetimini parti içi siyasal katılımı artırmaya yönelik bir kısım tedbirler almaya yöneltmiştir. Bu kapsamda parti teşkilatlarına ağırlık verilmiş ve parti kongreleri yakından takip edilmiştir. İllerde bulunan parti teşkilatları ve idare heyetlerinin faaliyetleri de yakından izlenmiştir. Parti müfettişleri de Nizamname kapsamında çeşitli illerde görevlendirilmişler ve teftiş görevini yürütmüşlerdir. Müfettişlerin hazırlamış oldukları raporlar, CHP'nin uygulamış olduğu politikalara dayanak oluşturan önemli metinler olmuştur. CHP'nin parti içi faaliyetlerine dair bu tür uygulamaları, Tek Parti Döneminin farklı bir yönünü göstermesi bakımından önemlidir. Bildiri kapsamında CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç'ın Partinin Ordu il merkezi ve ilçe teşkilatlarına yönelik hazırlamış olduğu teftiş raporu ve parti içi faaliyetlerin siyasi tarih açısından yeri değerlendirilecektir. Ayrıca, CHP teşkilatlarında yürütülen siyasi faaliyetler ile İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler arasındaki bağlantı irdelenmiş olacaktır. Bildiriye ait metin çalışması kapsamında konuyla ilgili kaynakların çalışmaya eklenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: CHP, Ordu İli, Ahmet Hilmi Kalaç, Parti Müfettişliği, Teftiş.

Giriş

Türk Kurtuluş Savaşı sürecini yönetmiş olan Birinci Büyük Millet Meclisi'nin yenilenmesine ait karar, Aydın Milletvekili Esad Efendi ve 120 arkadaşının Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda değişiklik teklifi ve seçimlerin yenilenmesine dair 1 Nisan 1923 tarihli teklifleri üzerine (*TBMM Zabıt Ceridesi*, 1 Nisan 1923: 283). Yapılan görüşmeler neticesinde alınmıştır. Bu karardan sonra Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mustafa Kemal, 8 Nisan 1923'te dokuz umdeden oluşan bir beyanname yayımlamıştır. Burada, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunun kurulacak olan Halk Fırkasına katılacağını belirtmiştir. Seçimlerden sonra, 9 Eylül 1923'te, yeni Fırkanın tüzüğü kabul edilmiş ve resmi kuruluşu için de 23 Ekim 1923'te İçişleri Bakanlığına başvuru yapılmıştır (Salep, *Türkiye'de Demokrasinin…,* 2020: 6-7). Halk Fırkası kendi tarihini Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile bütünleştirmiş, bu nedenle 4-11 Eylül 1919 tarihlerinde toplanmış olan Sivas Kongresi'ni Fırkanın Birinci Kurultayı olarak görmüştür (Salep, Çok Partili Hayata…, 2020: 1100). Cumhuriyet'in ilanından sonra ikinci yeni bir fırkanın oluşumuna dair çeşitli emareler görülmüştür. Meclis'te oluşmuş olan muhalefet, 17 Kasım 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kuruluşu ile neticelenmiştir. Bu Fırka Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşa, Rauf ve Refet Bey, Adnan ve İsmail Bey tarafından kurulmuştur (Ekincikli, 2012: 60). Yeni Fırkada ağırlıklı olarak eski İttihatçılar ve eski İkinci Grup üyeleri bulunmaktadır (Tunaya, 2011: 709). Diğer taraftan, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kuruluşundan önce cumhuriyet adıyla yeni bir fırkanın kurulacağına dair söylentiler, Halk Fırkasının 10 Kasım 1924'te adını Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirmesine neden olmuştur (Ekincikli, 2012: 160).

1923 yılında kurulmuş olan Halk Fırkası, 1924'te adının başına "cumhuriyet" kavramını eklemiş, daha sonra da "fırka" kavramı, "parti" kavramı ile değiştirilmiştir. 1924 yılında kurulmuş olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının ömrü uzun sürmemiş, kısa süre sonra kapatılmıştır. 1930 yılında yeni bir muhalif partinin Gazi Paşa'nın da isteği üzerine Ali Fethi Bey tarafından Serbest Cumhuriyet Fırkası adıyla kurulduğu, ancak aynı yıl içerisinde yeni Fırkanın feshedildiği anlaşılmaktadır. Bu tarihten itibaren Cumhuriyet Halk Partisi, tek parti olarak idarede bulunmuştur. Bildiriye konu olan döneme kadar geçen süreçte CHP'nin beş olağan kurultay gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda CHP; 15 Ekim 1927'de (II), 10 Mayıs 1931'de (III), 9 Mayıs 1935'te (IV), 29 Mayıs 1939'da (V) kurultayı toplamıştır (Salep, "Çok Partili Hayata…", 2020: 1101-1102). Parti kurultayları, CHP'nin yönetim kadrolarını belirlediği gibi partiye ait mevzuatların da

görüşüldüğü ve karara bağlandığı yerler olmuştur. Kurultaylar aynı zamanda teftiş ve denetim faaliyetlerinin de değerlendirildiği ve kararların alındığı toplantılar olmuştur. Bildiri konusu, CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç'ın CHP Ordu teşkilatına yönelik 1941 yılı teftiş faaliyetlerinin incelenmesini öngörmekteydi, ancak 1940-1941 yıllarına ait teftiş raporlarının değerlendirilmesinin teşkilat faaliyetlerini mukayeseye imkân sağlayacak olması nedeniyle, 1940 yılı teftiş faaliyetlerinin de bildiriye eklenmesi uygun görülmüştür.

1. CHP Parti Müfettişlikleri

Cumhuriyet Halk Partisinin teşkilat yapısı, Nizamname'nin 20. maddesinde sıralanmıştır. Merkezden taşraya doğru teşkilatın organları belirlenmiştir. Buna göre; a) Genel Başkanlık, b) Genel Başkanlık Divanı, c) Büyük Kurultay ve Umumi İdare Heyeti, ç) Parti Müfettişleri, d) Vilayet, Kaza, Nahiye, Ocak kongreleri ve idare heyetleri, e) Büyük Millet Meclisi Parti Grubu, f) Büyük Millet Meclisi Parti Müstakil Grubu, g) Parti Divanı, partinin teşkilatlarını oluşturmaktadır. Partinin ilk basamağını şehir, kasaba, mahalle ve köylerdeki ocaklar oluşturmuştur (*CHP Nizamnamesi*, 1939: 6-7). Parti teşkilatlarının ve Halkevleriyle Partiye bağlı hükmî şahsiyetlerin teftiş, tahkik ve murakabesine Umumi İdare Üyelerinin görevlendirilebileceği gibi milletvekillerine veya Parti mensuplarına görev verilebileceği belirtilmiştir (*CHP Nizamnamesi*, 1939: 14-15). Parti ve Halkevlerinin faaliyetlerini artırmak amacıyla Parti teşkilat ve tesislerinin merkezin sıkı kontrolü altında bulunması ve devamlı rehberliği ile çalıştırılması hususu CHP'nin Beşinci Kurultayında üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur (*CHP Teftiş Talimatnamesi*, 1939: 3).

Partinin teftiş, denetim ve gözetim hizmetlerini yürütmek üzere kurulmuş olan müfettişliklerin görevlerine dair esaslar, Parti Nizamnamesi'nde düzenlenmiştir. CHP'nin Beşinci Büyük Kurultayında kabul edilmiş olan CHP Nizamnamesi'nin 58. maddesinde parti müfettişlerinin görev ve yetkilerinin Umumi İdare Heyeti tarafından oluşturulacak ve Genel Başkanlık Divanınca onaylanacak bir talimatname ile belirleneceği belirtilmiştir (*CHP Nizamnamesi*, 1939: 15). Bu kapsamda Umumi İdare Heyeti tarafından hazırlanmış olan ve 21 Haziran 1939'da Parti Genel Başkanlık Divanınca onaylanmış olan CHP Teftiş Talimatnamesi yürürlüğe konulmuştur. Müfettişlik vilayetlerinin 1-3 ili içine alacak şekilde oluşturulacağı, müfettişlerin bölgelerindeki parti teşkilatlarını yılda en az iki kez teftiş edecekleri, gerekli durumlarda kongrelere ve idare heyetlerine başkanlık yapacakları, şikâyetleri ve dilekleri değerlendirerek gerekli olanları Parti Genel Sekreterliğine bildirecekleri, parti idare heyetleri ile mahalli hükûmet memurları ve teşkilatları arasındaki ahengin sağlanması, varsa geçimsizliklerin ortadan kaldırılması konusunda çalışacakları belirtilmiştir (*CHP Teftiş Talimatnamesi*, 1939: 3-5).

Parti müfettişlerinin "umumi" ve "muayyen bir iş nedeniyle" görevlendirme olmak üzere iki görevlerinin olduğu anlaşılmaktadır. CHP Teftiş Talimatnamesi'ne göre parti müfettişlerinin umumi teftiş esnasında tespit etmeleri gereken bazı konular belirlenmiştir. Talimatname'nin 10. maddesinde teftiş konusunun ana hatları belirlenmiştir. 10. madde (e) bendinde; "*Vatanın kıymetli evlatlarını bağrında toplamak ve her vatandaşa müsavi ve şamil emniyet ve hizmet şartlarını fiilen temin etmek uğrunda bütün dikkatini sarfeden Partimize karşı, halkımızın saygı, sevgi ve bağlılıklarını daha ziyade kuvvetlendirecek emek ve dikkat sarfedilip edilmediği?"* konusunun sorulması istenmektedir (*CHP Teftiş Talimatnamesi*, 1939: 6).

Ocak, nahiye ve kaza olağan kongrelerinin yılda bir, vilayet kongrelerinin ise iki yılda bir toplanacağı Nizamname'nin 59. maddesinde belirtilmiştir. Büyük Kurultayın ise dört yılda bir toplanması öngörülmüştür. Kongrelerin normal olarak eylül ayı başından itibaren aralık ayı sonuna kadar yapılacağı, her vilayetin idare heyetlerinin mevsim ve iklim koşullarına göre kongrelerin başlama ve bitiş tarihlerini tespit ederek başlamadan önce Genel Sekreterliğe bildirmesi Nizamname'nin 60. maddesi ile hükme bağlanmıştır. Ocak ve nahiye kongrelerinin en çok bir buçuk ay süreceği, normal

kaza kongrelerinin nahiye kongrelerinin nahiye kongreleri bitiminden itibaren 15 gün sonra başlamak üzere en çok bir buçuk ay süreceği belirtilmiştir. Vilayet kongresinin ise bütün kaza kongreleri bittikten sonra yapılacağı belirtilmiştir (*CHP Nizamnamesi*, 1939: 9, 15-16). CHP Nizamnamesi'nin 84. maddesinde idare heyetleri açıklanmıştır. Her ocağın kongresinde seçilen 3-5 kişilik bir idare heyetinin olduğu, nahiyelerde de kongre tarafından seçilecek 3-5 kişilik, kazalarda da kongrece seçilen 5-7 kişilik, vilayetlerde de kongrece seçilen 7-9 kişilik idare heyetlerinin olacağı belirtilmiştir. İdare heyetlerinin haftada en az bir kez toplanacağı, toplantılara katılımın önemli bir Parti görevi olduğu Nizamname'nin 89. maddesinde açıklanmıştır (*CHP Nizamnamesi*, 1939: 21-22).

Parti Nizamnamesi'nin 100. maddesinde hükûmetle temas konusu açıklanmıştır. Partinin; *"kendi bağrından doğan hükûmet teşkilatıyla"* kendi teşkilatını birbirine tamamlayan bir birlik tanıdığı, Parti teşkilatının kendi hükûmetini her yönden muvaffak kılmak için bütün kuvvetiyle çalışmasının esas olduğu belirtilmiştir (*CHP Nizamnamesi*, 1939: 25). Parti içi murakabeyi artırmak amacıyla Parti Nizamnamesi'nde farklı bir uygulamaya gidilmiştir. Nizamname'nin 103. maddesinde Parti Grubu ve Müstakil Grup tanımlanmıştır. Partiye mensup mebusların hepsine Parti Grubu ve Partiye mensup milletvekilleri arasından 125. madde gereğince Kurultay tarafından seçilen 21 üyenin teşkil ettiği heyete Müstakil Grup denildiği belirtilmiştir. Müstakil Grubun tabii başkanının Partinin Değişmez Genel Başkanı olduğu 104. maddede hükme bağlanmıştır. 125. maddede Kurultay tarafından seçilen Müstakil Grubun Meclis içinde müstakil bir hüviyette olacağı, bunların grup toplantılarında hazır olacakları, ancak görüş beyan edemeyecekleri ve oylamaya katılamayacakları belirtilmiştir. Buna mukabil, Meclisin genel heyetinde görüşlerini kendi grupları kararına göre açıklayabilecekler ve oylarını kullanabileceklerdir. 128. maddede ise Müstakil Grubun görevleri sıralanmıştır (*CHP Nizamnamesi*, 1939: 26-30). CHP'nin Beşinci Büyük Kurultayında alınmış olan bazı kararlar, parti içi kontrol, gözetim ve denetim unsurlarının çalıştırılmak istendiğini göstermektedir.

2. Ahmet Hilmi Kalaç'ın Ordu CHP Teşkilatına Yönelik 1940 Yılı Teftiş Faaliyetleri

Dârülmuallimin ve Mülkiye'yi bitiren Ahmet Hilmi Kalaç, 1910 yılından itibaren gazetecilik, öğretmenlik ve kaymakamlık görevlerinde bulunmuş, Sivas Kongresi ve Son Osmanlı Mebusan Meclisine Kayseri'yi temsilen katılan üyeler arasında yer almıştır. 23 Nisan 1920'de açılışı gerçekleştirilmiş olan Birinci Büyük Millet Meclisine de Kayseri'yi temsilen katılan Kalaç, kesintisiz bir şekilde yedinci dönem sonuna kadar (1946) TBMM'de görev yapmıştır. Ahmet Hilmi Kalaç, Meclisteki siyasi faaliyetleri esnasında; Encümen Reisliği, Mazbata Muharrirliği, Grup İdare Azalığı ve Parti Müfettişliği gibi görevlerde bulunmuştur (Kalaç, Ahmet Hilmi Kalaç, Ocak 1949: 19). Kalaç, CHP Kurultaylarında da çeşitli komisyonlarda görevler almıştır (*CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları (29 Mayıs 1939- 3 Haziran 1939),* 1939: 4). Bildirinin konusu, CHP Giresun Bölgesi Müfettişi ve Kayseri Milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç'ın Ordu il merkezi ve ilçelerine yönelik 1940-1941 yıllarında gerçekleştirmiş olduğu teftişleri içermektedir.

1940 yılına ait teftiş raporunun değerlendirilmesi bu kısımda incelenmiş olacaktır. Gümüşhane Milletvekili ve Büro-IV Başkanı tarafından 17 Aralık 1940 tarihinde Büro-I'e yazılmış olan yazıda; Giresun Bölgesi Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç'ın 1940-1941 yılı Birinci Teftiş Raporunun ekte sunulduğu ve Büro-I'i ilgilendiren konuların gereği yapılmak üzere gönderildiği belirtilmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 6). CHP Genel Sekreterliği iş ve işlemlerini yürütmek üzere bürolar şeklinde örgütlenmenin olduğu anlaşılmaktadır. CHP Genel Sekreterliği tarafından Kırşehir teşkilatına yazılmış olan bir yazıda; "İş Bölümü Talimatnamesi" adıyla bir mevzuatın olmadığını, ancak 29 Ağustos 1931 tarih ve 2101 sayılı bir Genelgenin olduğu ve burada iş bölümleri ile ilgili bilgilerin yer aldığı belirtilmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 229.905.4, 08.12.1945: 3). CHP Genel Sekreterliği tarafından 27 Haziran 1939'da belirlenmiş olan CHP Umumi İdare Üyelerinin İş Bölümü yazısında; "*Büro-I: Teşkilat, Büro-II: Dilek, Büro-III: İstihbarat, Büro-IV: Teftiş, Büro-V: Halkevleri, Büro-VI:*

Spor ve Gençlik, Büro-VII: Kültür, Büro-VIII: Yayın ve Propaganda, Büro-IX: İşçi ve Esnaf, Büro-X: Ekonomi, Büro-XI: Hukuk, Büro-XII: Muhasebe, Büro-XIII: Ar" olmak üzere toplam 13 Büronun CHP Genel Sekreterliği bünyesinde iş alanlarına göre faaliyette bulunduğu anlaşılmaktadır (*BCA,* 490.1.0.0, 27.127.1, 23.12.1945: 134-140).

Giresun Bölgesi Müfettişi ve Kayseri Milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç'ın Partinin Ordu teşkilatı hakkında hazırlamış olduğu 5 Aralık 1940 tarihli ve 24 sayılı teftiş raporu değerlendirilmiştir. Kalaç, Ordu ile ilgili değerlendirmelerini kısımlara ayırmıştır. Bu kapsamda ilk değerlendirilen kısım, "Parti Vaziyeti" şeklinde isimlendirilmektedir. Gölköy ilçesi dışındaki parti idare heyetlerinin içtimai, siyasi ve ahlaki bakımdan durumlarının ve halk nezdindeki mevkilerinin iyi olduğunu belirten Kalaç, Ordu İdare Heyetinin iki doktor, bir eczacı, beş tüccar ve bir bayandan oluştuğunu söylemiştir. İdare Heyeti Başkanı Doktor Zeki Mesut'un askere, bayan üyenin de başka yere gittiğini belirten Kalaç, Doktor Emin İnal'ın işleri nedeniyle düzenli olarak partiye devam edemediğini vurgulamıştır. Merkez İdare Heyetinde parti nüfuzunu istismar eden kimsenin olmadığını, Ünye İdare Heyeti Başkanı hakkında şikâyetin olduğunu ve kendisinden önceki müfettişin yazısı ile Umumi İdare Heyeti kararı ile Parti Başkanlığı görevinden alındığını, kendi araştırmasında ise Ünye'de parti nüfuzunu istismardan ziyade Kaymakamla İdare Heyeti Başkanının aralarının açık olduğunu ve Kaymakamın değiştirilmesi ile ilçedeki düzensizliğin ortadan kalktığını vurgulamıştır. Gölköy Parti Başkanının aynı zamanda Belediye Başkanlığı görevini yürüttüğünü, bu görevde bir kısım suiistimallerinin yayılmış olması nedeniyle Kaymakamlık tarafından hakkında takibat yapıldığını belirtmiştir. Soruşturma sonucuna göre partideki görevinin belirleneceğini vurgulamıştır. Gölköy'ün küçük bir ilçe olmasının partide daha güçlü bir kişinin bulunamamasında temel âmil olduğunu belirtmiştir. İdare heyetleri üyelerinin aralarında güven ve samimiyetin normal olduğunu, Gölköy dışındaki ilçelerde ve merkezde idari amir ve memurlar ile iş ve fikir birliğinin mevcut olduğunu vurgulamıştır. İdare heyetlerinin parti prensiplerini liyakatları derecesinde halka yaydıklarını ifade etmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 7).

Kongreler kısmı ile ilgili değerlendirmeler yapmıştır. Kongrelerin Nizamname hükümlerine uygun olması için idare heyeti üyelerinin dikkatlerini çektiğini belirten Kalaç, içinde bulundukları kongrelerin Nizamnameye daha uygun ve canlı gerçekleştiğini ifade etmiştir. İdare heyetlerinin iç çalışmaları hakkında da değerlendirmeler yapmıştır. Ordu İdare Heyetinin 9 Ocak 1940-14 Eylül 1940 tarihleri arasında 23 toplantı gerçekleştirdiğini ve çeşitli kararların alındığını belirtmiştir. Kararların bazılarında imzaların eksik olduğunu, ancak çoğunluğun sağlandığını vurgulamıştır. Mesudiye İdare Heyetinin 31 Ocak 1940-18 Eylül 1940 tarihleri arasında 15 toplantı gerçekleştirdiğini, Gölköy İdare Heyetinin 8 Ocak 1940-6 Ekim 1940 tarihleri arasında 17 toplantı gerçekleştirdiğini, Fatsa İdare Heyetinin 16 Şubat 1940- 6 Ekim 1940 tarihleri arasında 12 toplantı gerçekleştirdiğini, Ünye İdare Heyetinin 7 Ocak 1940-5 Ekim 1940 tarihleri arasında 43 toplantı gerçekleştirdiğini ve çeşitli kararlar aldıklarını vurgulamıştır (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 7).

Ahmet Hilmi Kalaç, idare heyetlerini teftiş ettiği esnada toplantı durumunun bu şekilde olduğunu belirtmiş, depremden[1] etkilenmiş olan bu bölgede binaların hasara uğramasından ve Fatsa'da

[1] 26-27 Aralık 1939 gecesinde Erzincan'da meydana gelmiş olan 7,9 şiddetindeki deprem, bölgede ciddi yıkımlara yol açmıştır. Bu depremde 32.968 kişi hayatını kaybetmiş, 116.720 ev ise yıkılmıştır. Bu depremden Karadeniz Bölgesi de ciddi bir şekilde etkilenmiştir. Bildiri konusunu oluşturan Ordu ilinde bu depremde 418 kişi hayatını kaybetmiş, 510 kişi yaralanmış ve 3.456 bina yıkılırken, 6.798 bina da hasar almıştır. Bu depremden sonra 27 Temmuz 1940'ta da Ünye'de bir deprem meydana gelmiş, ancak ciddi bir yıkım oluşmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Eray Biber, "Karadeniz'de

tamamen yıkılmasından dolayı toplantıların bir müddet kesintiye uğradığını vurgulamıştır. İdare Heyetlerinin Nizamname'nin 91. maddesindeki görev ve sorumluluklarını yapmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Üye kayıt işlemlerinin Nizamname'ye uygun olarak yapıldığını, kıymetli vatandaşların Partiye alınmaları konusunda çalışılmakta olduğunu, 1940 yılı içinde Yoklama Talimatnamesi'ne göre işin geçmediğini ve denemenin de olmadığını vurgulamıştır. Parti adayı olarak bölgenin resmî ve özel teşkilatlarına 1940 yılı içinde hiç kimsenin seçilmediğini, daha önceki yıllarda seçilen belediye ve umumi meclis üyeleri ile encümenlere ayrılan üyelerin içtimai, milli ve ahlaki ideal bakımından ve çalışmaları hakkında şikâyetin olmadığını vurgulamıştır (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 8). Bu kısımda belirtilmiş olan Yoklama Talimatnamesi hakkında kısa bir bilginin paylaşılması yararlı olacaktır. Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi'nin 125. maddesine istinaden "İntihap Yoklama Talimatnamesi" hazırlanmıştır. Talimatname'nin Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yayımlandığı anlaşılmaktadır. Talimatname'ye göre; "Mebus intihabına esas olan ikinci müntehip seçimlerinde", "Belediye âzalığı seçimlerinde", "Mebus intihabı teftiş heyetleri âzalığı seçiminde" yoklama yapmanın zorunlu olduğu vurgulanmıştır (*Hakimiyeti Milliye*, 19 Temmuz 1933: 1).

3. Ahmet Hilmi Kalaç'ın Ordu CHP Teşkilatına Yönelik 1941 Yılı Teftiş Faaliyetleri

CHP Genel Sekreterliği Büro-IV Kısım Şefi Gümüşhane Milletvekili yerine Elazığ Milletvekili tarafından Büro-I Şefliğine 22 Ağustos 1941'de bir yazı gönderilmiştir. Giresun Bölgesi Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç'ın 1940-1941 yılı ikinci teftiş raporunun Büroyu ilgilendiren kısmının ilişikte gönderildiği, gereği yapıldıktan sonra kendi Bürolarına bilgi verilmesi istenmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 2). CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Kayseri Milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç'ın 20 Temmuz 1941 tarihli ve 94 sayılı ikinci teftiş raporunda Ordu vilayeti ile ilgili kısımlar değerlendirilmiştir. Kalaç, Ordu vilayetinin ikinci dönem teftişini 1941 yılı Nisan ve Temmuz aylarında yaptığını belirtmektedir. 01/04/1941-19/04/1941 tarihleri arasında Ünye ve Fatsa kazalarının teftişini tamamladığını, Mesudiye ve Gölköy kazalarının yollarının henüz açılmaması nedeniyle her iki kazayı ve yeniden merkez teşkilatını Temmuz ayı içinde incelediğini bildirmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 3).

Teftişle ilgili bilgilerini kısımlara ayırmıştır. "Partinin Vaziyeti" başlığı altında "Parti İdare Heyetlerini" değerlendirmiştir. Ordu ili idare heyeti üyelerinin; altı tüccar ve çiftçi, bir avukat, bir dişçi ve gazeteci ile Belediye Başkanından oluştuğunu belirtmiştir. Parti Başkanının ticaretle uğraştığını ve rüştiye mezunu bir kişi olduğunu, rakiplerinin bulunduğunu, sevenlerinin sevmeyenlerinden daha fazla olduğunu ifade etmiştir. On bin nüfuslu Ordu kasabasının bir kısmının Rize, Sürmene, Trabzon gibi kara ve deniz sahillerinden Ordu'ya yerleştiğini söylemiştir. Birbirleri ile uğraşmayı, imzalı ve imzasız ihbarı ve şikâyeti adet edindiklerini, bu nedenle parti idare heyetleri hakkında da şikayetlere tesadüf edildiğini belirtmiştir. Ancak, parti idare heyetlerinin çoğunlukla sevgi ve saygıya mazhar olduğunu vurgulamıştır. Açık bir istismarın bulunmadığını, vilayet idare üyelerinden Ali Rıza Çebi'nin belediye ve umumi meclis üyesi olduğunu, merkez kaza idare reisi, belediye meclis üyesi ve ticaret odası başkanı olduğunu belirtmiştir. Mesudiye kazası idare heyetinden Mustafa Delice'nin meclis-i umumi ve belediyede, Fatsa'da Mehmet Koç'un belediye ve ticaret odasında üye bulunduğunu vurgulamıştır. Bu görevlerden birini bırakmaları konusunda tebligatta bulunulduğunu belirtmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 3).

CHP Ordu Vilayet İdare Heyeti Başkanı Mehmet Furtun imzasıyla 10 Eylül 1941'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda, son kongrelerde vilayet ve kaza idare heyetlerine seçilen kişilerin Parti Nizamnamesi'nin 162. maddesine aykırı olarak mevcut olan vazifelerinin

Depremler ve Yardımlar (1939-1944), *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi (MUTAD),* VI (2), 2019, s.154, 158.

tamamen düzeltildiği ve bu durumun 29 Temmuz 1941 tarihli yazı ile Genel Sekreterliğe arz edildiği bildirilmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 1). CHP Nizamnamesi'nin 162. maddesinde; Parti teşkilatında çalışanların, Parti görevinden başka amme hizmeti gören imtiyazlı şirketlerin sermayesinde devletin veya mahalli idarelerin hissedar bulunduğu müesseselerin idare meclisi azalığı, mürakiplik gibi işleriyle vilayet umumi meclisi, belediye meclisi, ticaret ve sanayi odaları azalığı gibi vazifelerin birden fazlasını uhdelerinde birleştiremeyecekleri, Parti görevinden başka bu işlerden birini uhdelerinde birleştirenlerin hayır cemiyetlerinde dahi munzam bir vazife alamayacakları belirtilmiştir (*CHP Nizamnamesi*, 1939: 40). Buradan hareketle, Kalaç'ın hazırlamış olduğu teftiş raporunda, parti idare heyetinde olanların birden fazla görev yapmaları ile ilgili bahsetmiş olduğu sorunun çözümlendiği anlaşılmaktadır.

Parti çatısı altında görevli olanların itimat ve samimiyetle birbirlerine bağlı olduğunu belirten Kalaç, parti dışında menfaatlarının karşılaştığı durumların olduğunu vurgulamıştır. Yerel hükûmette görevli amirler ve memurlar ile parti teşkilatının iş ve fikir birliği içinde olduğunu vurgulamıştır. Liyakatları ölçüsünde parti prensiplerini halka yaymaya ve partiye faydalı olmaya çalıştıklarını ifade etmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 3). Parti görevlileri ile memurlar arasında iyi ilişkilerin sürdürülmesi, her iki tarafın iş ve fikir birliği içinde olmaları Parti Nizamnamesinde önerilmektedir. Bu konunun müfettişler tarafından takip edilmesi istenmiştir. Kalaç, "Kongreler" başlığı altında konuyu değerlendirmiştir. Ordu'nun deniz ve yol durumu itibarıyla özel bir konumda olduğunu belirten Kalaç, Samsun ve Giresun'dan kalkan her vapurun kongre zamanı olan aralık ve ocak aylarında, Karadeniz'in fırtınalı olması nedeniyle her zaman Ordu'ya uğrayamadığını, Mesudiye ve Fatsa yolunun da belirtilen aylarda geçilemediğini belirtmiştir. Bu nedenle, nahiye ve kaza kongrelerinin yakından takibine imkân olmadığını vurgulamıştır. Kalaç, sonradan yaptığını belirttiği tetkiklerden hareketle; ocak, nahiye ve kaza kongrelerinin Nizamname hükümlerine uygun yürütüldüğünün anlaşıldığını ifade etmiştir. Vilayet kongrelerinin aralık ayının 20'sinden sonuna kadar on gün içinde yapılması nedeniyle, bu bölgenin üç vilayetten oluşması (Trabzon, Giresun, Ordu), Karadeniz yolunun sıkıntılı olması nedeniyle Ordu vilayeti kongrelerine 4-5 gün önceden yetişme imkanının oluşmadığını, ancak Giresun'dan Ordu'ya gidecek vapurun fırtına nedeniyle yolcu almaması üzerine, kongreye yetişmek amacıyla gece kara yoluyla harekete geçtiğini, kongreden birkaç saat önce Ordu'ya ulaştığını belirtmiştir. Fatsa ve Ünye ilçe delegelerinin iskelelerine vapurun uğramaması nedeniyle gelemediklerini, kongrenin beş ilçeden üçünün katılımı ile yapıldığını belirtmiştir. Kalaç, vilayet kongreleri yapılırken bu bölgede üç vilayet kalması durumunda vilayet kongrelerinin yapılması ve yakından takip edilebilmesi için en az 15 gün süre verilmesi gerektiğini belirtmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 4).

Kongrelerin idare heyetlerine bırakmış oldukları dileklerden mümkün olanların yapıldığını, ödenek gerektiren ve karşılığı bulunmayan dileklerin yapılamamasının sebeplerinin dilekleri yapan teşkilatlara tebliğ edildiğini vurgulamıştır. Halkın dilek ve şikayetlerini serbestçe ifade etmekte olduğunu söylemiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 4). 1939 yılında toplanmış olan Beşinci Büyük Kurultayında, Parti Nizamnamesi'nin 36. maddesinde istinaden "Dilek Encümenine" 25 milletvekili seçilmiştir (*CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları (29 Mayıs 1939- 3 Haziran 1939),* 1939: 6, 22). Ülkenin birçok bölgesinden gönderilmiş olan ve farklı konularla ilgili dilekler, Dilek Encümeni tarafından incelenmiş ve inceleme neticesinde hazırlanmış olan rapor, CHP V. Kurultayına sunulmuştur. Dilek Encümeninin incelemiş olduğu konularla ilgili oldukça uzun bir müzakere gerçekleştirilmiştir (*CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları (29 Mayıs 1939- 3 Haziran 1939),* 1939: 106-162). Nihayet Dilek Sistemi ile CHP, halkın kongreler ve kurultaylar aracılığıyla karar alma süreçlerine katılmasını sağlayarak Tek Parti Dönemine yöneltilen bir kısım eleştirileri ortadan kaldırmayı amaçlamıştır (Mutlu, 2013: 65).

Ahmet Hilmi Kalaç, idare heyetlerinin iç çalışmalarını da değerlendirmiştir. İdare heyeti toplantılarının belirli bir düzene girdiğini belirten Kalaç, merkez ve ilçelerde haftada bir defa toplandıklarını, kararları da çoğunluk esasına göre verdiklerinin görüldüğünü ifade etmiştir. Nizamname'nin 91. maddesinin tayin etmiş olduğu görev ve sorumlulukları kısmen yapabildiklerini, üye sayısının aşama aşama artmakta olduğunu, üye yardım parasının bir miktar toplanabildiğini, idare heyetlerinin bu yıl ürünlerin elde edilme zamanı olan eylül ayından itibaren üyelik tahsilatını yapacaklarını vadettiklerini belirtmiştir. Yeni üye kayıt işlemlerinin yapıldığını, altı ay içinde 222 üyenin daha partiye kaydedildiğini vurgulamıştır. Üye kayıt defterlerinin mevcut olduğunu, Gölköy'ün üyelik defterlerini yeniden gözden geçirerek düzenleyeceğini belirten Kalaç, üye kayıt işlemlerinin Nizamname'ye uygun olarak yapılmakta olduğunu, çevrelerinde sevilmiş ve sayılmış olanların partiye alınması konusunda çalışıldığını ifade etmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 4).

Yoklama Talimatnamesi'ne ve genel başkanlık divanı kararlarına göre 1941 yılında yoklamanın ve denemenin yapılmadığını belirtmiştir. Parti adayı olarak 1941 yılı resmi ve özel teşkilatlara seçilmiş olanların olmadığını, daha önce seçilmiş olanlarla ilgili içtimai, ahlaki, millî ideal ve çalışma bakımından herhangi bir şikâyetin olmadığını vurgulamıştır. Parti idare heyetlerinin gençlik ve spor teşkilatları ile irtibatlı olduklarını, vilayetin desteğini gördüklerini belirtmiştir. 1 Temmuz'da gerçekleştirilmiş olan Deniz Bayramı Programının diğer yıllardan daha düzenli gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Haziran ayı sonlarında Ordu Futbol Takımının Trabzon'a giderek Trabzon İdman Ocağı ile karşılaştığını, müsabakanın bölgede ilgi uyandırdığını vurgulamıştır. 13 Temmuz'da Ordu, Fatsa, Ünye ve Perşembe (Vona) Halkevlerinin Karadeniz sahilinde bulunan Yasun Burnunda toplantı yaptıklarını, motorla hareket eden dört halkevi mensupları ve katılım sağlayan memurların eğlenceler tertip ettiklerini, temsilciler verdiklerini vurgulamıştır. Beden Terbiyesi Kanunundan sonra valilere verilmiş olan gençlik ve spor teşkilatlarının CHP'ye sempatilerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Ordu ve ilçelerde henüz düzenli spor sahalarının bulunmadığını, Ordu'da kasaba planında gösterilen yerde fennî saha yapma konusunda düşüncelerin bulunduğunu vurgulamıştır. Parti idare heyetlerinin hayırlı ve faydalı kurumlara yardım yaptıklarını ve sempati gösterdiklerini vurgulayan Kalaç, partiye bağlılığı genel başkanlık divanınca kabul edilmiş hükmî şahsiyeti haiz teşkilatların Ordu'da mevcut olmadığını ifade etmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 269.1072.2, 10.09.1941: 5). Ordu Parti teşkilatlarını teftiş etmiş olan Giresun Bölgesi Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç, aynı dönemde bölgede bulunan halkevlerini de denetlemiştir. Teftiş etmiş olduğu halkevlerini; "Dil ve Edebiyat Şubesi Programı", "Güzel Sanatlar Şubesi Programı", "Temsil Şubesi Programı", "Spor Şubesi Programı", "Sosyal Yardım Şubesi Programı", "Halk Dershaneleri ve Kursları Programı" çerçevesinde değerlendirmiş ve yapılan dilekler rapora geçirilmiştir (*BCA*, 490.1.0.0, 1002-869-2, 07.12.1942: 1-35).

SONUÇ

TBMM'de kesintisiz bir şekilde 1920-1946 yılları arasında Kayseri'yi temsil etmiş olan Ahmet Hilmi Kalaç, 1940-1941 yıllarında CHP'nin Giresun Bölgesi Müfettişi olarak Karadeniz Bölgesinde teftiş görevinde bulunmuştur. Bildirinin konusu, Parti Müfettişi Kalaç tarafından CHP Ordu il merkezi ve ilçe teşkilatlarına yönelik 1940 ve 1941 yıllarında hazırlanmış olan raporun değerlendirilmesini içermektedir. Kalaç, 1940 ve 1941 yıllarında Ordu il merkezinde ve ilçelerde kongrelere katılmış, parti idare heyeti üyelerini ziyaret etmiş, bölge halkının partiyle münasebetlerini gözlemlemiştir.

CHP Ordu teşkilatında idare heyeti üyesi olarak görev yapan partililer hakkında bilgiler vermiş, parti görevleri dışında yapmış oldukları işleri detaylandırmıştır. Kalaç, görevini CHP Nizamnamesi ve Teftiş Talimatnamesi hükümlerine göre yapmıştır. Talimatname'nin teftiş süresince yapılmasını istediği görevleri yerine getirdiği anlaşılan Kalaç, tespit etmiş olduğu eksiklikleri raporuna eklediği

gibi ilgilileri de yazılı ve sözlü olarak uyarmıştır. Parti idare heyeti üyelerinin Nizamname'ye göre farklı görevlerde bulunamayacağını belirtmiş, bu durumda olan parti idarecilerini uyardığı gibi CHP Genel Sekreterliğine de durumu bildirmiştir.

CHP'nin Ordu ili teşkilatlarında 1940 yılında tespit etmiş olduğu bir kısım eksikliklerin 1941 yılında düzeltildiği anlaşılmaktadır. CHP Nizamnamesi'ne göre Parti idare heyeti üyelerinin haftada en az bir kez toplantı yapması öngörülürken, bunun bazı nedenlerle gerçekleştirilemediği anlaşılmaktadır. Kalaç, 1941 yılında gerçekleştirmiş olduğu teftişte idare heyeti üyelerinin haftada bir kez toplandıklarını belirtmektedir. Haftalık toplantılarda tespit edilen eksikliğin 1941 yılı içinde düzeltildiği görülmüştür.

Ahmet Hilmi Kalaç, parti idare heyeti üyelerinin halkla ve memurlarla ilişkilerine de değinmiştir. Bazı üyeler dışında Ordu ilinde ciddi bir sorunun olmadığını tespit eden Kalaç, halk arasında sevilen vatandaşların Partiye kazandırılması konusunda çalışmalar yapıldığını belirtmiştir. Kalaç, Parti teşkilatlarına üye kayıtlarının yapıldığına işaret etmektedir. Diğer taraftan CHP V. Kurultayında da uzun görüşmelere sebep olan dilek ve şikâyetler konusunun CHP Ordu teşkilatı tarafından yakından takip edildiğini belirtmiştir. Karadeniz'in kongreler dönemindeki iklim koşullarına değinen Kalaç, aralık ve ocak aylarının bu bölgede kara ve deniz ulaşımını olumsuz etkilediğini vurgulamıştır. Kongrelerden bir kısmına ulaşım sorunları nedeniyle katılamadığını belirten Kalaç, müfettişlik bölgesinin üç il olarak devam etmesi durumunda bu bölgede yapılacak teftiş sürelerinin biraz daha uzatılması gerektiğini söylemiştir.

Ahmet Hilmi Kalaç'ın 1940 ve 1941 yılarında Giresun, Trabzon ve Ordu illerini içine alan Giresun Bölgesi Müfettişi olarak gerçekleştirmiş olduğu teftiş görevini Parti üst yönetiminin politikalarına uygun bir şekilde yürüttüğü anlaşılmaktadır. CHP'nin özellikle 1936-1939 yıllarında uygulamış olduğu parti-devlet bütünleşik uygulamasından vazgeçmesi, yeni bazı politikaların uygulanacağına da bir işaret olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda Parti mensuplarından veya halktan gelen şikâyet ve dileklerin kongreler ve kurultaylar aracılığı ile incelenmesi ve değerlendirilmesi önemsenmiştir. Diğer taraftan muhalif bir partinin olmamasından kaynaklı sorunları gidermek amacıyla Parti içinde Müstakil Grup oluşturulmuştur. Parti Nizamnamesi'nde parti idare heyetlerinin halkla ve memurlarla iyi ilişkiler kurması önerilmektedir. Bütün bu gelişmeler, Parti müfettişlerinin de tetkik etmesi gereken konular arasında yer almış, Kalaç da Bölge Müfettişi olarak bu konuları Ordu ili özelinde tetkik ve teftiş etmiştir.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Belgeleri (Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

BCA. (10.09.1941). 490.1.0.0/269.1072.2: 1-8.
BCA. (07.12.1942). 490.1.0.0/1002-869-2: 1-35.
BCA. (08.12.1945). 490.1.0.0/229.905.4: 3.
BCA. (23.12.1945). 490.1.0.0/27.127.1: 134-140.

B. Parti Yayınları, Gazete ve Resmi Yayın

CHP. (1939). *CHP Nizamnamesi*, Ankara: Ulus Basımevi.
CHP. (1939). *CHP Teftiş Talimatnamesi*, Ankara: Ulus Basımevi.
CHP. (1939). *CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları (29 Mayıs 1939- 3 Haziran 1939),* Ankara: Ulus Basımevi.
Hakimiyeti Milliye. (19 Temmuz 1933). CHF İntihap Yoklama Talimatnamesi Çıktı: 1.
TBMM Zabıt Ceridesi (1 Nisan 1923). Cilt: 28, 15. Oturum.

C. Tetkik Eserler

Ekincikli, M. (2012). Türk Demokrasi Kültürünün Gelişim Sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kuruluşu, *Gazi Akademik Bakış*, 6 (11): 151-164.

Eray Biber, Tuğba. (2019). Karadeniz'de Depremler ve Yardımlar (1939-1944), *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi (MUTAD),* VI (2): 151-181.

Kalaç, (Ocak 1949). Ahmet Hilmi Kalaç, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 72, 19.

Mutlu, Sevda. (2013). Tek Parti Döneminde Parti-Devlet Bütünleşmesine Bir Örnek: Dilek Sistemi, *Atatürk Araştırma Merkezi Yayını,* 29 (86): 53-102.

Salep, M. (2020). *Türkiye'de Demokrasinin Sancılı Yılları*, Ankara: Nobel Yayınları.

Salep, M. (2020). Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde CHP'nin Siyasal Politikası Üzerine Bir Değerlendirme (1938-1950), *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi (İTOBİAD),* 9 (2): 1092-1126.

Tunaya, T. Z. (2011). *Türkiye'de Siyasal Partiler*, Cilt: 3, İstanbul: İletişim Yayınları.